

"OILA VA GENDER" ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

xalqaro ilmiy jurnali

*Society, Gender and Family in
Central Asia*
international academic peer reviewed journal

*Общество, гендер и семья в
Центральной Азии*
международный научный рецензируемый журнал

2024/2 (11)

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining
2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan
o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan.

*Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya
komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy
nashrlar RO'YXATI (2019)ga pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo'yicha
doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun ilmiy maqolalar e'lon qilinishi mumkin
bo'lgan jurnal sifatida ro'yxatga olingan.*

DOI: 26739/2118-9998

ISSN 2049-3630

TOSHKENT

TAHRIR HAY'ATI RAISI:

EGAMBERDIYEVA Nodira Melibayevna (*Bosh muharrir*) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

NARBAYEVA Tanzila Kamalovna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*
SAIDOVA Galina Karimovna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
SHOUMAROV G'ayrat Baxramovich – *psixologiya fanlari doktori, professor.*
ABDURAMANOV Xamid Xudaybergenovich (*Bosh muharrir o'rinbosari*) – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
BEKMURADOV Adham Sharipovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
MA'RUFOVA Gulnora Mahmudovna – *Oliy Majlis Senatining Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi a'zosi, senator.*
MUSURMANOVA Aynisa Musurmanovna – *pedagogika fanlari doktori, professor.*
RAHIMOVA Nigina Xayrullayevna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
SAIDOV Akmal Xolmatovich – *yuridik fanlari doktori, professor.*
YAKUBJANOVA Dilobar Batirovna – *pedagogika fanlari doktori, dotsent.*
TASHMUXAMEDOVA Diloram Gafurjanovna – *tibbiyot fanlari nomzodi.*
UMIRZAKOV Baxodir Xamidovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
ZIYAYEV Azamad Xamidovich – *tarix fanlari doktori, professor.*
ABDUSAMATOV Xasanboy Usmonjon o'g'li – *psixologiya fanlari doktori.*
TO'RAQULOV Ulug'bek Xolbutayevich – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна (*Главный редактор*) – *доктор педагогических наук, профессор.*

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Нарбаева Танзила Камаловна – *доктор социологических наук, профессор.*
Сайдова Галина Каримовна – *доктор экономических наук, профессор.*
Шоумаров Гайрат Бахрамович – *доктор психологических наук, профессор.*
Абдураманов Хамид Худайbergenovich (*Заместитель главного редактора*) – *доктор экономических наук, профессор.*
Бекмуратов Адхам Шарипович – *доктор экономических наук, профессор.*
Маъруфова Гулнора Махмудовна – *сенатор, член Комитета Сената Олий Мажлиси по вопросам женщин и гендерного равенства.*
Мусурманова Айниса Мусурмановна – *доктор педагогических наук, профессор.*
Рахимова Нигина Хайруллаевна – *доктор экономических наук, профессор.*
Сайдов Акмал Холматович – *доктор юридических наук, профессор.*
Якубжанова Дилобар Батировна – *доктор педагогических наук, доцент.*
Ташмухамедова Дилорам Гафуржановна – *кандидат медицинских наук.*
Умирзаков Баходир Хамидович – *доктор экономических наук, профессор.*
Зияев Азамат Хамидович – *доктор исторических наук, профессор.*
Абдусаматов Хасанбой Усмонжон угли – *доктор психологических наук.*
Туракулов Улугбек Холбутаевич – *доктор философии педагогических наук (PhD)*

THE CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD:

Egamberdiyeva Nodira Melibayevna
(*Editor-in-Chief*) – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*

MEMBERS OF THE EDITING BOARD:

Narbayeva Tanzila Kamalovna – *Doctor of Sociological sciences, Professor.*
Saidova Galina Karimovna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Shoumarov Ghayrat Bakhramovich – *Doctor of Psychological sciences, Professor.*
Abduramanov Khamid Khudaybergenovich (*Deputy Editor-in-Chief*) – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Bekmuradov Adkham Sharipovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Marufova Gulnora Makhmudovna – *Senator, Member of the Senate Committee of the Oliy Majlis on Women and Gender Equality.*
Musurmanova Aynisa Musurmanovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*
Rakhimova Nigina Khayrullayevna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Saidov Akmal Kholmatovich – *Doctor of Juridical sciences, Professor.*
Yakubjanova Dilobar Batirovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Associate Professor.*
Tashmukhammedova Diloram Ghafurjanovna – *Candidate of Medical sciences.*
Umirzakov Bakhodir Khamidovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Ziyayev Azamad Khamidovich – *Doctor of Historical sciences, Professor.*
Abdusamatov Khasanboy Usmonjon ugli – *Doctor of Psychological Sciences.*
Torakulov Ulugbek Holbutayevich – *Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)*

XALQARO TAHRIR HAY'ATI:

Doktor Rashmini Koparkar,
Rossiya va Markaziy Osiyoni o'rganish markazi dotsenti
Xalqaro tadqiqotlar maktabi,
Javoharlal Neru universiteti,
Nyu-Dehli, Hindiston

Artamonova Yekaterina Iosifovna,
Chelyabinsk davlat madaniyat instituti,
pedagogika fanlari doktori, professor

Doktor Priti Kesavan,
Texnologiya fakulteti boshlig'i,
London biznes va moliya maktabi,
Singapur

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Доктор Рашмини Копаркар,
Доцент Центра исследований России и Центральной Азии,
Школа международных исследований,
Университет Джавахарлала Неру,
Нью-Дели, Индия

Артамонова Екатерина Иосифовна,
Челябинский государственный институт культуры,
доктор педагогических наук,
профессор

Доктор Прити Кесаван,
Руководитель Технологического факультета
Лондонская школа бизнеса и финансов, Сингапур

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD:

Dr. Rashmini Koparkar
Assistant Professor
Centre for Russian and Central Asian Studies
School of International Studies
Jawaharlal Nehru University
New Delhi, India

Artamonova Yekaterina Iosifovna
Chelyabinsk State Institute of Culture
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

Dr. Preethi Kesavan
Head, School of Technology
London School of Business and Finance, Singapore

SOTSIOLOGIYA

Saydivalieva X.X., Kadirova T.J. Mehnat munosabatlarida kamsitish holatlarining oldini olish va gender tengligini ta'minlashning ijtimoiy huquqiy jihatlari	4
Мусаева М.И. Гендерные различия в диагностике расстройства аутистического спектра.....	12
Inoyatova S.J. Oilaviy munosabatlarni muvofiqlashtirishga oid xorij tajribasining o'ziga xos xususiyatlari	17
Ilxamova Z. O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida xotin-qizlarning ishtiroki	24
Zokirov S., Xusanova S. O'zbekistonda ta'lim davomiyligi: hududlar va jinslar bo'yicha farqlar, ularning sabablari.....	29

OILA VA JAMIYAT

Hojiyev R.B. Oilaviy nizolarni bartaraf qilishda oilaviy mediatsiyaning roli (Turkiya tajribasi misolida).....	35
Abduramanov X.X., Saxibov O.K., Rustamov J.I. Oilaviy ajrimlarning farzand tarbiyasiga ijtimoiy-psixologik ta'siri	40
Abdibosитov A. Huquqiy ong tushunchasining tarkibiy tahliliga oid ayrim fikr va mulohazalar	46
Muhitdinova D. Huquqiy madaniyat yetishmasligi sababli kelib chiqadigan muammolar va ularni bartaraf etish	51

PSIXOLOGIYA

Yangiboyeva D.R. Ko'p bolali oilalar submadaniyatida shaxslararo munosabatlarning psixologik predikatlari	56
Xusanov S. "Mehnat motivatsiyasi" tushunchasining ilmiy-nazariy o'rganilishi	63
Аскарова Г., Каримова Н. Социально-психологические особенности копинг-поведения среди молодежи	68
Nomozova R.O. Ilm-fan sohasida gender tenglikni rivojlantirishning psixologik aspektlari	75
Imonova M.B. O'smir shaxsi shakllanishida sibling maqomining psixologik ta'siri.....	80
G'ulomqodirov E.A. Psixologik nazariyalarda oilaviy zo'ravonlik tushunchasining talqini	85

PEDAGOGIKA

Qurbonova B.N. Mustaqil ta'lim jarayonida talabalarning ijodkorligini shakllantirish	91
---	----

DEMOGRAFIYA

Dusnayev Sh.E. O'zbekiston aholisi soni va tarkibidagi dinamik o'zgarishlarning iqtisodiy-statistik tahlili	96
--	----

ILMIY YANGILIKLAR VA TAHLILLAR

Rabiyev B.B. Ayollar uy xizmati migratsiyasini tartibga solish bo'yicha Filippin tajribasi.....	102
--	-----

Inoyatova Saodatxon Jahongir qizi,
“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti
 tayanch doktoranti

OILAVIY MUNOSABATLARNI MUVOFIQLASHTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Zamonaviy davrda har bir davlat o‘zining milliy borligini, uning mavjudligini belgilab beruvchi oila modelini globallashuvning ommaviy madaniy ko‘rinishlarining salbiy ta‘siridan himoya qilish uchun bor kuchini sarflaydi. Ayni paytda, ayniqsa, Yevropa davlatlarida oila institutining zaiflashishi, ayrim hollarda hatto barbod bo‘lishi borasidagi tashvishlarning kuchayishi masalaning hayotiy ahamiyati va dolzarbligini yana bir karra namoyon etmoqda.

Tayanch so‘zlar. ijtimoiy farovonlik, martaba, qulaylik, erkinlik, ko‘ngilocharlik, munosabatlar, oila instituti, turmush tarzi, modernizatsiya.

Аннотация. В современную эпоху каждая страна прилагает все усилия для защиты своего национального существования, модели семьи, определяющей ее существование, от негативного воздействия массовых культурных проявлений глобализации. В настоящий момент, особенно в европейских странах, растущая обеспокоенность ослаблением института семьи, а в некоторых случаях даже его крахом, еще раз демонстрирует жизненную важность и актуальность данного вопроса.

Ключевые слова. социальное благосостояние, карьера, комфорт, свобода, развлечения, отношения, институт семьи, образ жизни, модернизация.

Annotation. In the modern era, every country makes every effort to protect its national existence, the family model that determines its existence, from the negative effects of mass cultural manifestations of globalization. At the moment, especially in European countries, growing concern about the weakening of the family institution, and in some cases even its collapse, once again demonstrates the vital importance and urgency of the issue.

Keywords: social welfare, career, comfort, freedom, entertainment, relationships, family institution, lifestyle, modernization.

Kirish. Har bir oddiy inson o‘z oilasining ijtimoiy farovonligi yo‘lida har qanday mashaqqatli mehnat bilan shug‘ullanadi. Butun borlig‘i, azm-u shijoati, qalbi bilan oilasi uchun mehnat qilgan inson, aslida, jamiyatning sog‘lom o‘zagi va kelajagini shakllantirish hisoblangan – o‘zi unchalik bilmagan maqsadni ko‘zlaydi. Shuning uchun ham oila instituti ijtimoiy hayotni tartibga soluvchi, uning uyg‘unligi va hayotiyligini

ta‘minlovchi insoniy va milliy qadriyatlarni bardavom saqlaydi.

Oila masalalari bo‘yicha alohida davlat siyosatini amalga oshiruvchi rasmiy organlarning nomlari har xil. Masalan, Polsha va Turkiyada “Oila va ijtimoiy xizmatlar vazirligi”, Angliyada “Bolalar va oilalar davlat vazirligi”, AQShda “Oila va bolalar davlat boshqarmasi”, Fransiya “Oila va bolalar davlat vazirligi”, “Federal Oila ishlari vazirligi”,

“Qariyalar, ayollar va yoshlar vazirligi”, Italiyada “Oila va nogironlik vazirligi”, Gruziyada “Mehnat, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy ishlar vazirligi”, Rossiyada “Mehnat va ijtimoiy ishlar vazirligi” va boshqalar¹.

Zamonaviy davrda har bir davlat o‘zining milliy borligini, uning mavjudligini belgilab beruvchi oila modelini globallashuvning ommaviy madaniy ko‘rinishlarining salbiy ta‘siridan himoya qilish uchun bor kuchini sarflaydi.

Yevropa va G‘arbda oila instituti zaiflashuvining asosiy sabablari orasida psixologlar “Kaliforniya sindromi”ni ajratib ko‘rsatishadi. Bu salbiy sindrom odamlar o‘zini ko‘proq xudbinlik qilishida namoyon bo‘ladi: ular ko‘proq ish, martaba, qulaylik, erkinlik, ko‘ngilocharlik haqida o‘ylashadi, oilani ikkinchi o‘ringa qo‘yadi. Shu bilan birga, G‘arb muhitida yoshligidan nikohdan tashqari munosabatlarning boshlanishi, “Fuqarolik nikohlari”ning keng tarqalishi oila institutiga jiddiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Demografik muammolarning keskinlashuvi bilan ajrashishlarning ko‘payishi va tug‘ilishning kamayishi kuzatilmoqda. Yevropa Ittifoqining rasmiy statistika qo‘mitasi “Yevrostat” hisob-kitoblariga ko‘ra, ushbu tashkilotga a‘zo davlatlarda ajrashishlar o‘rtacha 35–40 foizni tashkil qiladi. Buning asosiy sabablaridan biri gender muammosini feminizm darajasiga bo‘rttirib ko‘rsatish, oilaviy munosabatlar fonida individual shaxs erkinligini zararli stereotip sifatida bo‘rttirib ko‘rsatishdir.

Maqsad va uni asoslash. O‘zbekiston tarixan shakllangan fundamental oilaviy qadriyatlar bilan globallashuvning salbiy oqibatlariga yo‘l qo‘ymaslikka harakat qilmoqda. Xalqning tarixan shakllangan ruhiy fazilatlarini, ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarini saqlab qolgan o‘zbek yoshlari uning hayotida oilaning o‘rni beqiyos ekanini to‘g‘ri tushunadi.

Har doimgidek bugungi kunda ham o‘zbek oilasi tarix filtridan o‘tgan o‘zining yaxlitligi, pokligi, milliy an‘analari va ruhiy qadriyatlariga bog‘liqligini saqlab qoldi. Ushbu oila modelida har bir kishi o‘z o‘rnini, mavqeyini, vazifasini va maqsadini to‘g‘ri tushunadi. Oilaviy munosabatlarning qat’iy ma‘naviy-axloqiy mezonlarga asoslanishi –

¹ Мировой опыт организации и реализации воспитания детей и учащихся. Материалы Всероссийской научно-практической конференции. – М.: Педагогическое общество России. 2001. – 256 с.; Данилова И.С. Семья и школа за рубежом: история, теория, практика: монография / И.С.Данилова, Е.Я.Орехова. – Тула: ТППО, 2019. – 189 с.

kattalarga hurmat va ehtirom, farzandlarga mehr va e‘tibor kabi an‘analar qadim zamonlardan hozirgacha saqlanib kelmoqda.

Fransuz faylasufi Rene Dekart o‘z davrida: “Vaqt o‘zgaradi, biz esa vaqt o‘tishi bilan o‘zgaramiz”², – deb yozgan edi. Yangi hayotiy voqeliklarni taqozo qilishdan tashqari o‘zgaruvchan zamon odamlarni birgalikda yashashning yangi tamoyillariga moslashishga undaydi.

Ijtimoiy hayotdagi yangiliklarning ilg‘orligi oilaning turmush tarzi, maqsadi, umumiy tamoyillariga hamisha ta‘sir etmay qolmaydi. O‘z-o‘zidan “kichik davlat” bo‘lgan o‘zbek oilasi ham zamon voqeligiga munosib javob berib, o‘zining ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy manfaatlarini ta‘minlash yo‘lida zamon talabini tutishga harakat qilib, modernizatsiya qilinmoqda. Garchi bu modernizatsiya kiyim-kechakdan tortib, tafakkur va dunyoqarashgacha bo‘lgan ko‘plab masalalarni qamrab olgan bo‘lsa-da, milliy oila modelining fundamental tamoyillarida jiddiy o‘zgarishlar kuzatilmagan. Ayrim mamlakatlarda oilaviy nizolar va ajrashishlarning sabablari gender masalalari bilan bog‘liq bo‘lsa, respublikamizda bu sohada vaziyat tubdan farq qiladi. O‘zbekistonda ayollar huquqlarini himoya qilish uchun mukammal qonunchilik bazasi³ yaratilgan. Xususan, 2022-yil yanvar oyida O‘zbekistonda ayollar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha qonunchilik bazasi qator qonun hujjatlari va xalqaro shartnomalarni o‘z ichiga olgan edi. Biroq amaldagi qonunlar va siyosatlar bo‘yicha dolzarb ma‘lumotlarni olish uchun rasmiy manbalar yoki huquqshunoslar bilan maslahatlashish tavsiya etiladi, chunki qonunlar vaqt o‘tishi bilan o‘zgarishi mumkin. Oxirgi yangilanish vaqtida O‘zbekiston ayollar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan qator

² Декарт Р. Рассуждения о методе : Начала философии; Страсти души. – Москва : Эксмо, 2019. – 559 с.

³ Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 4 январдаги “Хотин-кизларни тазйик ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 3-сон қарори.; “Хотин-кизлар ва болалар ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизимининг янада такомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар қиритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати кенгашининг қарори. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Кенгашининг қарори, 12.09.2023 йилдаги КҚ-571-IV-сон.

xalqaro hujjatlarni ratifikatsiya qildi, jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konvensiyasi (CEDAW), Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt, Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt.

Bundan tashqari, O'zbekistonda ayollar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan ichki qonunlar va me'yoriy hujjatlar, masalan, tenglik, ayollarga nisbatan zo'ravonlik, oilaviy qonunlar va boshqalar tasdiqlab qo'yilgan. Shuni ham hisobga olish kerakki, ayollar huquqlarini himoya qilish bo'yicha qonunchilik va chora-tadbirlarning amalga oshirilishi muayyan jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy va siyosiy omillarga qarab farq qilishi mumkin.

Shuningdek, mamlakatimizda "kam ta'minlangan oilalar soni va aholining daromadlari bo'yicha farqlanish darajasini kamaytirish, yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirishda davlat hokimiyati va boshqaruv organlari, ta'lim muassasalari, yoshlar va boshqa tashkilotlarning samarali faoliyatini tashkil etish tizimini yanada rivojlantirish va takomillashtirish"⁴ hamda "2023-yil 1-oktyabrdan boshlab og'ir hayotiy vaziyatga tushgan yoki tushish xavfi yuqori bo'lgan har bir oila bo'yicha alohida "ijtimoiy xizmat ishi"ni yuritish tartibi amaliyotga joriy etiladi. Bunda ushbu oilalarda sharoitni yaxshilash, ularni davolash, dori vositalari bilan ta'minlash, farzandlarini maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlariga joylashtirish, moddiy yordam berish kabi ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish nazarda tutiladi"⁵.

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi.

Gender muvozanatini himoya qilish bilan bog'liq huquqiy tartibga solish mexanizmi qonunda o'z aksini topgan. Qonunning asosiy maqsadi erkaklar va ayollarning ijtimoiy hayotning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va boshqa sohalarida teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlash, jinsi bo'yicha kamsitishning barcha shakllariga barham berishdan iborat. Qonunda gender

tengligini ta'minlash bo'yicha davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari va vazifalari belgilab berildi. Bularning barchasi o'zbek xotin-qizlarining ijtimoiy-siyosiy faolligini oshiradi, jamiyatimiz taraqqiyoti, davlat qurilishi jarayonlaridagi rolini kuchaytiradi. Shuni ham tan olishimiz kerakki, o'tish davrining ayrim ijtimoiy-ma'naviy va psixologik qiyinchiliklari milliy oila institutining avvalgi maqomiga ta'sir qilmadi. Ijtimoiy taraqqiyotda tafakkurda zamonaviylikning, dinamizmning ijobiy ta'siri bilan bir qatorda ma'lum muammolar ham yuzaga keladi. "Xorijiy mamlakatlar, jumladan, AQSh, Angliya, Fransiya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Rossiya kabi davlatlar pedagoglari va tadbirkorlari ham o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda maktab va oila tarbiyasining potensial imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayotganini alohida e'tirof etishadi"⁶.

Ijtimoiy so'rovlar shuni ko'rsatmoqdaki, ajrimlarning aksariyati yoshlarning oilaviy hayotga tayyor emasligi, erta nikohlar sonining ko'payishi, ota-onalarning bu jarayonga jiddiy va qo'pol aralashuvi, shu bilan birga, ayrim ijtimoiy qiyinchiliklar natijasida sodir bo'lmoqda. Albatta, istiqlolning ilk yillari bilan solishtirganda ajrashishlarning asosiy sababi ijtimoiy muammolar emas. Ana shu qiyinchiliklarning aksariyati ortda qolayotgani, qashshoqlik darajasining kamayishi, aholining moddiy farovonligi yuksalishi, ish o'rnlari yaratilishi natijasida keyingi yillarda oila quruvchilar soni keskin oshdi. Yangi tashkil etilgan oilalarning aksariyatida ishsizlik, uy-joy muammosi sezilarli darajada hal etilgan. Davlat ipoteka kreditlashni amalga oshiradi. Yosh oilalarni ijtimoiy himoya qilishni kuchaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rilmogda. Shubhasiz, sevgi, e'tiqod va ishonch kabi qadriyatlarga asoslangan oilalar uzoq umr ko'radi. Bunda turmush qurgan erkak va ayol o'zaro ma'naviy mas'uliyatni his qiladi, murosa qilishga moyil bo'ladi, yuzaga keladigan har qanday ijtimoiy-psixologik muammolarni qat'iyat bilan yengib o'tadi.

Samimiy mehr va istak hamda o'zaro hurmatga asoslanmagan oilalarda ma'lum vaqt o'tgach, tushunmovchilik, qarama-qarshilik va muammolar o'zini namoyon qila boshlaydi. Bunday oilalarda

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси тўғрисида"ги ПФ-4947-сон Фармони. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

⁵ "Ўзбекистон – 2030" стратегиясини 2023 йилда сифатли ва ўз вақтида амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Президент қарори. <https://lex.uz/docs/6600390>

⁶ Артикова М.Б. Умумтаълим мактаби ва оила ҳамкорлиги асосида ўқувчиларда тadbirkorlik кўникмаларини ривожлантириш. – Наманган, 2020. – Б.15.

yoshlarning bir-birini tushunishi, o'zaro yon berishlari qiyin, chunki ular axloqiy me'yorlarga bog'liq emas. Ba'zi hollarda ota-onalarning aralashuvi bilan asta-sekin kuchayib borayotgan oiladagi nizolar oxir-oqibat ajrashish to'g'risida qaror qabul qilishga olib keladi. Bundan tashqari, so'nggi yillarda sevgi tuyg'usining arziyas holga kelish ehtimoli bor. Sevgi nomi bilan oilaviy ittifoqni o'rnatgan yoshlar ko'pincha ma'lum manfaatlarni ta'kidlaydilar. Hech kimga sir emaski, u turmushga chiqadigan odam uning moliyaviy imkoniyatlari, martaba, biznesdagi muvaffaqiyati va hokazolarga bog'liq. Mezonlarga ko'ra tanlab, uni sevgi deb ta'riflaydiganlar kam emas. Afsuski, bunday oilalarning ittifoqi ko'pincha qisqa umr ko'radi.

Xorijiy mamlakatlarda oilaviy huquq fuqarolik huquqining bir qismi bo'lgan xususiy huquqni ajratish instituti hisoblanadi. Shuning uchun ko'pgina mamlakatlarda oila huquqi fuqarolik kodekslari yoki fuqarolik kodeksining boshqa hujjatlari, shuningdek, oilaviy-mulk sud amaliyoti, ya'ni fuqarolik ishlari asosida yaratilgan aktlar bilan tartibga solinadi. Albatta, har bir davlatning o'ziga xos farqlari bor. Masalan, bir xil oila huquqi amal qiladigan davlatlar (Germaniya, Ispaniya, Yaponiya va boshqalar) borki, ularda yagona oila huquqi mavjud. Ayrim mamlakatlarda bir vaqtning o'zida oila huquqining bir nechta tizimlari (Buyuk Britaniya, Meksika va boshqalar), asosan, federal davlat tuzilmasi bo'lgan mamlakatlarda ishlaydi. Ayrim mamlakatlarda (Eron va boshqa musulmon davlatlarida) diniy sabablarga ko'ra bir nechta oila huquqlari tizimlari mavjudligi qayd etilgan.

Ba'zi davlatlarning fuqarolik kodekslarida normalarning oilaviy-huquqiy shaklida ko'plab farqlar belgilangan. Germaniyada oila huquqi maxsus bo'limni (IV kitob) tashkil etadi, Fransiya oila huquqi normalari ikki kitobga bo'lingan: I kitobda (V-IX pozitsiyalar) – oilaviy-huquqiy munosabatlardagi normalar va III kitobda (V pozitsiya) – nikoh-oila munosabatlari va er-xotinlar o'rtasidagi mulkiy munosabatlar bilan bog'liq shartnoma bo'yicha normalar. AQShning alohida shtatlarida oilaviy qonun bilan bir qatorda Nikoh va ajralish to'g'risidagi yagona federal qonun (1970) mavjud.

Xorijiy davlatlarning qonunlari nikohni belgilamaydi. Odatda nikoh shartlarini tartibga soluvchi fuqarolik kodekslari va boshqa oilaviy qonun hujjatlari mavjud. Ko'pgina xorijiy

huquqshunos olimlar o'z qarashlarini faqat oila, birodarlik, huquqiy va biologik tushunchalarga (faqat qon orqali) qaratadilar. Oila huquqi doktrinasining ma'nosiga ko'ra, nikoh shunchaki sheriklik (kelishuv) shartnomasi yoki ixtiyoriy hayot birligidir.

Xorijiy mamlakatlar qonunchiligiga qarab, nikoh turli shartlarda amalga oshirilishi mumkin:

a) fuqarolik shaklida (Fransiya, Germaniya, Yaponiya);

b) fuqarolik yoki diniy shaklda: turmush o'rtoqlar tanloviga ko'ra (Ispaniya, Italiya, Angliya, Kanada);

d) Angliya fuqarosi sifatida tan olingan, diniy va boshqa e'tiqodlari (Angliya);

e) faqat diniy shaklda (Lixtenshteyn, Isroil, AQShning ayrim shtatlari va Kanadaning alohida provinsiyalari, islom davlatlari: Eron, Iroq va boshqalar, 1982-yilgacha Gretsiya).

Har bir davlatning nikoh tushunchasi bo'yicha o'z pozitsiyasi bor. Masalan, ba'zi mamlakatlarda ko'pxotinli va bir jinsli nikohga ruxsat berilgan. Zamonaviy huquqiy ta'limotlar va sud amaliyotida nikoh nikoh-shartnoma, nikoh-maqom, nikoh-sheriklik, fuqarolik-huquqiy shartnoma sifatida ta'riflanadi. Chet el elementi bilan murakkablashgan oilaviy munosabatlar xalqaro fuqarolik-huquqiy munosabatlarning tarkibiy qismidir.

Barcha mamlakatlarda qonun va amaliyot nikoh uchun zarur shartlar majmuyini talab qiladi, bu shartlarni bajarmaslik nikohning haqiqiy emasligiga va uning buzilishiga olib keladi. Ulardan ba'zilari quyidagi xulosaga kelishadi: "Nikoh oila munosabatlari millat taraqqiyotining asosi, xalqning harakatlantiruvchi kuchi manbalari bo'lib, oilaning to'g'ri va sog'lom rivojlanishi uchun shart-sharoit yaratmaydi. Davlat aralashuvizsiz sodir bo'ladi"⁷. Nikohning juda muhim shartlari: nikohning ixtiyoriyligi; nikoh yoshiga yetish. Bu yosh har bir mamlakatda farq qiladi, 15 yoshdan (Kanadaning ayrim provinsiyalarida) 19 yoshgacha (Fransiya provinsiyalari uchun). Nikoh uchun qonuniy voyaga yetish yoshi yo'q. Faqat bo'limlar mavjud. Bu erkaklar va ayollar uchun turli yoshdagilar.

O'g'il va qiz bolalarning o'zaro munosabatlarida bu boshqa har qanday sohaga qaraganda ko'proq namoyon bo'ladi. Bunday

⁷ Тимошенко И.В. Брачно-семейные отношения: советы адвоката / И.В.Тимошенко, Ф.П.Ходеев. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. – 251 с.

birlashish barcha xalqlar madaniy merosining nikoh va oilani shakllantirish hamda rivojlantirish nuqtayi nazaridan qashshoqlashishiga olib keladi. Birlashish jarayoniga eng maqbul alternativ bu o'z xalqining qonunlarini, axloqini, urf-odatlarini saqlab qolish va oilaga ko'p tomonlama qarashni aks ettiruvchi boshqa xalqlar tafakkurining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishdir. Nikoh va oilaviy munosabatlar madaniyatni rivojlantirish nuqtayi nazaridan bir-birini to'ldirib, xalqlar ma'naviy tanazzul xavfini yengib o'tishlari mumkin.

Yakuniy qism. Oila ajralmas tizim sifatida o'z arsenaliga ulkan tarixiy madaniy merosga ega bo'lgan insoniyatning ko'p asrlik tajribasi va ma'naviy-axloqiy ideallarning milliy o'ziga xosligini o'z ichiga olgandagina rivojlanadi. Shunday qilib, zamonaviy sharoitlarda nikoh va oilaviy munosabatlar madaniyatini rivojlantirishda yoshlar tomonidan milliy xususiyatlarni, urf-odatlarini o'zlashtirishning ahamiyati ortib bormoqda, chunki ular shaxs va umuman, jamiyat o'rtasidagi eng chuqur intellektual va hissiy o'zaro ta'sirni ta'minlaydi. Oilaviy muammolar nafaqat anomaliya pozitsiyasidan (muammoli oila, ajrashish, yetim bolalar, nogiron bolalar va boshqalar), balki meyor nuqtayi nazardan ham odamlar rahbarlik qiladigan maqsad va g'oyalar bilan chambarchas bog'liq holda ko'rib chiqilishi kerak.

Yangi yondashuvlarda ota-onalarga turli xil bolalar nafaqalari, ota-onalik ta'tillari, bolalar bog'chasi to'lovlari, bola parvarishi uchun subsidiyalari, soliq imtiyozlari, uy-joy subsidiyalari, moslashuvchan ish vaqti taqdim etiladi. Masalan, bir nechta onalar yoki er va xotinlar bir ishda bo'lishlari mumkin.

Xorijiy davlatlarning oilaviy siyosati tajribasini sarhisob qilsak, shuni aytishimiz mumkinki, agar davlat tug'ilish darajasini oshirishdan haqiqatan ham manfaatdor bo'lsa, unda quyidagi omillarni hisobga olish kerak:

- ota-ona ta'tilini uzoq muddatli qilish foydali deb hisoblanmaydi;

- bolalar bog'chasi bilan birga chaqaloqlar uyida infratuzilma bo'lishi kerak;

- bolalar uchun nafaqa yoki ijtimoiy yordam ko'rsatilishi kerak;

- ayniqsa, maktab yoshidagi, katta yoshdagi bolalar uchun qo'shimcha pul to'lash kerak;

- asosiysi ota-ona uchun ishlash va daromad olish imkoniyatini berish, har bir kishiga oilada ishlash

uchun qulay rejim yaratish kerak. Optimal oila siyosati moliyaviy va gender tengligini ta'minlashni talab qiladi.

Oilaviy munosabatlarni muvofiqlashtirish bo'yicha xorijiy tajriba turli mamlakatlarning madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy xususiyatlariga qarab har xil bo'lishi mumkin. Oilaviy munosabatlarni muvofiqlashtirish bilan bog'liq xorijiy tajribaning ba'zi xususiyatlari:

Moslashuvchan oila modellari: Shvetsiya va Norvegiya kabi ba'zi mamlakatlarda oilaviy hayotni tashkil etishda ko'proq moslashuvchanlik mavjud. Ota-onalar, odatda, bolalarga g'amxo'rlik qilish va uy ishlari uchun mas'uliyatni baham ko'radilar, bu esa turmush o'rtoqlar o'rtasida parvarish yukini teng taqsimlash imkonini beradi.

Oilaviy rishtalar mustahkamligini ta'minlash: Yaponiya va Hindiston kabi ba'zi madaniyatlarda oila o'z a'zolarini qo'llab-quvvatlashda asosiy rol o'ynaydi. Bu yerda qarindoshlar odatda bolani parvarish qilish, moddiy yordam yoki uy-joy bilan yordam berishadi. Bu oilaviy hayotdagi ba'zi qiyinchiliklarni yengillashtiradigan kuchli qo'llab-quvvatlash tarmog'ini yaratadi.

Birgalikda qaror qabul qilish: Ba'zi mamlakatlarda, masalan, Skandinaviyada, oilada qaror qabul qilish konsensusga asoslanadi. Bu shuni anglatadiki, muhim qarorlar barcha oila a'zolari o'rtasida muhokama va kelishuvdan so'ng qabul qilinadi, bu esa yanada teng huquqli munosabatlarga yordam beradi.

Ish va oilaviy hayotni ajratish: Germaniya va Gollandiya kabi qator mamlakatlarda ish vaqti va oila bilan o'tkaziladigan vaqt aniq ajratilgan. U oilaviy munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradigan ish va hayot muvozanatini yaratishga qaratilgan.

Ota-onalarni qo'llab-quvvatlash: Italiya va Ispaniya kabi ba'zi madaniyatlarda katta yoshli bolalar ota-onalari bilan qolishlari yoki hatto qariganlarida ularga moliyaviy va g'amxo'rlik bilan yordam berishlari mumkin. Bu oilaning turli avlodlari o'rtasidagi mustahkam bog'liqlik va ota-onalar o'rtasidagi munosabatlarning muhimligini ko'rsatadi.

Oila modellarining xilma-xilligi: Qo'shma Shtatlar va Kanada kabi liberal qonunlarga ega mamlakatlarda bir jinsli nikoh, patriarxal va ko'p madaniyatli oilalarni o'z ichiga olgan turli xil oila modellari mavjud. Bu madaniy va ijtimoiy

qadriyatlar hamda oilaviy hayotga yondashuvlarning xilma-xilligini aks ettiradi.

Umuman olganda, xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, oilaviy munosabatlar har bir mamlakatning konteksti va madaniy xususiyatlariga qarab turli yo'llar bilan muvaffaqiyatli muvofiqlashtirilishi mumkin.

Xorijiy mamlakatlarda oila falsafasi madaniy, ijtimoiy, diniy va tarixiy omillarga qarab sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Turli mamlakatlarda oila falsafasining umumiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

Oila qadriyatlari: ko'pgina madaniyatlarda oila jamiyatning asosi hisoblanadi va oila bilan bog'liq qadriyatlar muhim rol o'ynaydi. Bunga kattalarni hurmat qilish, bolalarga g'amxo'rlik qilish va qarindoshlarni qo'llab-quvvatlash kiradi.

Ish-oila muvozanati: Shvetsiya, Germaniya, Niderlandiya va Kanada kabi rivojlangan iqtisodiyotlarda professional va shaxsiy hayot o'rtasida muvozanat yaratish istagi mavjud. Bu ota-onalik ta'tillari siyosatida, moslashuvchan mehnat tartibida va oilalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan boshqa chora-tadbirlarda o'z aksini topadi.

Shaxs huquq va erkinliklari: AQSH va ba'zi G'arbiy Yevropa mamlakatlari kabi bir qator mamlakatlarda shaxsiy huquq va erkinliklar ba'zan an'anaviy oilaviy qadriyatlardan ustun deb e'tirof etiladi. Bu munosabatlardagi sheriklar o'rtasidagi yuqori darajadagi avtonomiyalarda, shu jumladan, nikoh, ajrashish va ota-onalik haqidagi qarorlarda o'zini namoyon qilishi mumkin.

Gender tengligi: ko'pgina rivojlangan mamlakatlar oila va jamiyatda gender tengligiga intilishadi. Bu gender diskriminatsiyasiga qarshi kurashish, shuningdek, oilaviy munosabatlarda gender tengligini, bolalarni tarbiyalash va ularga g'amxo'rlik qilishda erkaklar va ayollarning rolini rag'batlantirishga qaratilgan qonunchilik shaklida bo'lishi mumkin.

Ko'p madaniyatli ta'sir: Kanada, Amerika Qo'shma Shtatlari, Avstraliya va ba'zi Yevropa mamlakatlari kabi muhojirlar ko'p bo'lgan mamlakatlarda oilaviy qadriyatlar va falsafalar juda xilma-xil bo'lishi, turli madaniy an'analar va urf-odatlarini aks ettirishi mumkin.

Diniy va madaniy ta'sirlar: diniy va madaniy an'analar muhim rol o'ynaydigan mamlakatlarda oilaviy qadriyatlar va falsafalar bu an'analarda chuqur ildiz otgan bo'lishi mumkin. Masalan,

Turkiya yoki Saudiya Arabistoni kabi musulmonlar ko'p bo'lgan mamlakatlarda oila ko'pincha diniy va ijtimoiy o'ziga xoslikning asosi sifatida ko'riladi. Bu xususiyatlar xorijiy mamlakatlardagi oila falsafalarining xilma-xilligini qisman aks ettiradi va har bir madaniyat oilaga nisbatan o'ziga xos xususiyatlar va qadriyatlarga ega.

Xorijiy mamlakatlarda "oila modeli" madaniy, tarixiy, diniy va ijtimoiy-iqtisodiy omillarga qarab sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Turli mamlakatlardagi oila namunalarini tavsiflashi mumkin bo'lgan ba'zi umumiy xususiyatlar quyidagilardan iborat:

Oila tarkibi: AQSH, Kanada kabi ba'zi G'arb mamlakatlarida ko'pchilik oilalar ota-onalar va ularning farzandlaridan iborat yadro oilalaridir. Osiyo va Lotin Amerikasi kabi boshqa madaniyatlarda ota-onalar, bolalar, bobo-buvilar va boshqa qarindoshlar kabi ko'p avlod oilalari keng tarqalgan.

Oiladagi rollar: turli madaniyatlarda erkaklar va ayollarning oilada qanday rol o'ynashi farq qilishi mumkin. Ba'zi mamlakatlarda rollarning an'anaviy taqsimoti mavjud bo'lib, erkaklar ko'proq boquvchi, ayollar esa uy ishlarini bajarish va bolalarga g'amxo'rlik qilish ehtimoli ko'proq. Boshqa mamlakatlarda, ayniqsa, G'arb jamiyatlarida hamkorlar o'rtasida mas'uliyat teng taqsimlangan.

Vasiylik tizimi: ba'zi mamlakatlarda bolalar bog'chalari, maktablar, tibbiy yordam, ota-onalar va bolalar uchun qo'shimcha xizmatlar kabi oilalarni qo'llab-quvvatlash uchun davlat yoki jamoat xizmatlarining keng tarmog'i mavjud. Boshqa mamlakatlarda bu xizmatlar kamroq bo'lishi yoki shaxsiy resurslarga tayanishi mumkin.

Oilaning ma'nosi: oila turli madaniyatlarda turli xil ma'nolarga ega bo'lishi mumkin. Masalan, ba'zi jamiyatlarda oila inson hayotida markaziy o'rin tutadi va qarindoshlik rishtalari juda yaqin bo'lishi mumkin. Boshqa madaniyatlarda shaxsiy mustaqillik va avtonomiya yuqori baholanishi hamda oilaviy aloqalar unchalik mustahkam bo'lmasligi mumkin.

Ota-onalik modellari: tarbiya uslublari madaniyatga qarab ham farq qilishi mumkin. Ba'zi madaniyatlarda ota-onaning avtoritar usullari keng tarqalgan, boshqalarida esa ko'proq erkinlik beruvchi yoki demokratik boshqaruv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bular umumiy kuzatuvlar bo'lib, har bir mamlakatda oilaning o'ziga xos xususiyatlari mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мировой опыт организации и реализации воспитания детей и учащихся. Материалы Всероссийской научно-практической конференции. – М.: Педагогическое общество России. 2001. – 256 с.
2. Данилова И.С. Семья и школа за рубежом: история, теория, практика: монография / И.С.Данилова, Е.Я.Орехова. – Тула : ТППО, 2019. – 189 с.
3. Декарт Р. Рассуждения о методе ; Начала философии ; Страсти души. – Москва: Эксмо, 2019. – 559 с.
4. Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 4 январдаги “Хотин-қизларни тазйик ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 3-сон қарори.
5. “Хотин-қизлар ва болалар ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизимининг янада такомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати кенгашининг қарори. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Кенгашининг қарори, 12.09.2023 йилдаги КҚ-571-IV-сон.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.
8. “Ўзбекистон – 2030” стратегиясини 2023 йилда сифатли ва ўз вақтида амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги Президент қарори. <https://lex.uz/docs/6600390>
9. Артикова М.Б. Умумтаълим мактаби ва оила ҳамкорлиги асосида ўқувчиларда тадбиркорлик кўникмаларини ривожлантириш. – Наманган, 2020. – Б.15.
10. Тимошенко И.В. Брачно-семейные отношения : советы адвоката / И.В.Тимошенко, Ф.П.Ходеев. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. – 251 с.

“OILA VA GENDER” ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ «СЕМЬЯ И ГЕНДЕР»
“FAMILY AND GENDER” RESEARCH INSTITUTE

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

Общество, гендер и семья в Центральной Азии
Society, Gender and Family in Central Asia

xalqaro ilmiy jurnali

международный научный журнал

international academic journal

2024/2 (10)

DOI: 26739/2118-9998

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli
“Ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvohnoma”si olingan.

*Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining
dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar RO‘YXATI (2019)ga
pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun
ilmiy maqolalar e‘lon qilinishi mumkin bo‘lgan jurnal sifatida ro‘yxatga olingan.*

MUASSIS:

“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti

JURNAL TAHRIRIYATI:

Bosh muharrir: **Egamberdiyeva N.**
Bosh muharrir o‘rinbosari: **Musurmanova A.**
Mas’ul kotib: **Mavlonov B.**
Muharrirlar: **Yunusov U., Nomozova O’.,**
Razzakova N., Sobirova E.,
Jabborov U.
Sahifalovchi: **Umaraliyev Z.**
Dizaynerlar: **Abdullayev L., Sobirov F.**
Web dizaynerlar: **Yakubov O., Alimova Z.**

*Jurnaldagi materiallardan foydalanilganda mualliflik huquqini e’tiborga olgan
holda jurnalga havola berilishi shart.*

*Jurnalga kiritilgan maqola materiallari mazmuni mualliflarning shaxsiy
ilmiy-nazariy yondashuvi va qarashi sifatida talqin qilinadi.*

1940

Nashriyot ro‘yxat raqami № 1043191. 24.09.2021-y.
Bosishga ruxsat etildi: 29.07.2024.
“Times New Roman” garniturası. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8
Nashriyot bosma tabog‘i 7,2.
100000, Toshkent shahri, Mirzo Ulug‘bek tumani,
M.Ismoilıy ko‘chasi 1-G uy.